

Lingua et communicatio in sphaera culturae. Bohemica - Britannica - Germanica - Rossica Ostraviensia. Universitas Ostraviensis (Facultas Philosophica), Ostrava 2005, 115 s.

Ve dnech 15.-16. září 2005 uspořádala katedra slavistiky Filozofické fakulty Ostravské univerzity dvoudenní symposium s mezinárodní účastí na téma *Lingua et communicatio in sphaera culturae*, které navazovalo na mezinárodní vědecké konference pořádané každoročně tímto pracovištěm, tentokrát již potřinácté. Symposium se konalo ve známém moravském lázeňském městě Luhačovicích u příležitosti nedožitých 80. narozenin významného představitele české jazykovědné rusistiky **prof. PhDr. Rudolfa Zimka, DrSc.**, který v posledních letech svého života působil na nově zřízené Ostravské univerzitě jako profesor ruského jazyka.

Na sympoziu zaznělo celkem 18 příspěvků. Recenzovaná publikace vznikla jako sborník materiálů z tohoto sympozia, které se týkaly vyčteného tématu – fungování jazyka a komunikace v oblasti kultury.

V krátkém úvodním zamýšlení vedoucí rusistického oddělení při katedře slavistiky FF OU K. Lepilové (*Úvod se vzpomínkou na Rudolfa Zimka*, s. 5) je vzpomenu zezulého jubilanta, který se pravidelně od samého počátku aktivně zúčastňoval ostravských konferencí, později byl konzultantem vědeckého záměru, v rámci kterého se tyto konference konaly. Důležitá data ze života a celoživotní odborné činnosti zezulého jubilanta připomněl S. Žaža (Brno). Ve svém vystoupení mj. vyzvedl jeho nesporný podíl na rozvoji české jazykovědy (*Рудольф Зимек – 11.7.1925-22.7.2000 – К восьмидесятилетию со дня рождения выдающегося лингвиста*, s. 7-9)

O zezulém jublantovi prof. R. Zimkovi bylo známo, že akcentoval myšlenku funkčního jazyka, zaměřeného na řečovou praxi a podporoval tak i tvorbu komunikativně zaměřených středoškolských učebnic ruštiny. Této problematice je věnován první příspěvek *Perspektivy funkční gramatiky* (s. 11-13), jehož autorkou je B. Rudincová (Ostrava). Z. Nedomová (Ostrava) v pojednání *Myšlenky profesora Rudolfa Zimka nás stále inspirují* (s. 15-17) připomíná, že zesnulý jublant za svého působení na Ostravské univerzitě zaměřil svůj badatelský zájem na rozpracování základních východisek pro sestavení sémanticky orientované funkční gramatiky ruštiny. Takto pojatá gramatika, vycházející ze sdělovacích potřeb mluvčícího, se mu jevila efektivnější zejména u neučitelského studia ruštiny pro hospodářskou sféru a cestovních ruch v rámci filologického bakalářského studijního programu, který se v té době začal realizovat na ostravském rusistickém pracovišti. Předmětem zájmu H. L. Bobákové (Karviná) v referátě *Tendence k internacionalizaci německé slovní zásoby* (s. 19-22) je analýza současného stavu odborné slovní zásoby němčiny, která je poznamenána internacionalizací; obsahuje značné množství odborných termínů, kterých se užívá i v jiných světových jazycích. V pojednání A. Brandnera (Brno) *Место неизменяемых существительных в морфологической системе русского языка* (s. 23-31) se popisují zvláštnosti a tendence vývoje nesklonných substantiv v morfoloické soustavě současné ruštiny. Autor se mj. zamýšlí nad okolnostmi, které souvisejí s jejich zařazením k příslušnému mluvnickému rodu. D. Breveníková (Trnava) popisuje ve svém článku *Jednota v rozmanitosti: model vyjednávacího diskurzu* (s. 33-34) nejrůznější projevy cizojazyčné komunikace v odborné sféře, které nesou společné prvky a které lze znázornit v modelech. Výuka cizích jazyků prodělala v průběhu posledního století značný vývoj, především se měnily metody vyučování cizím jazykům a společenský požadavek na jejich

počet a zastoupení v rámci povinného školního penza. Těmto otázkám je věnován společný příspěvek **G. Gaduškové** a **E. Gromové** (Nitra) *Význam výučby a ovládnutí cudzích jazykov* (s. 35-41). Evropské společenství představuje sdružení, které je bohaté na tradice, jazyky a kulturu; na jedné straně probíhá proces unifikace a na straně druhé lze pozorovat snahu o diverzifikaci. Znalost cizích jazyků není proto v současné době chápána jako pouze jazyková a komunikativní kompetence, nýbrž představuje rozsáhlý komplex znalostí a dovedností zahrnovaný pod pojmem interkulturní kompetence. Jak se lze k těmto skutečnostem přiblížit při výuce cizích jazyků pojednávají **K. Heinzová** a **I. Orszulíková** (Karviná) ve společném referátě *Interkulturní prvky v odborné jazykové přípravě na OPF Karviná* (s. 43-54). Některými otázkami slovesného vidu v angličtině a češtině v souvislosti s pragmatickou složkou výpovědi se zabývá **J. Hejtmánková** (Karviná) v článku *Pragmatická dimenze slovesného vidu v angličtině a češtině* (s. 55-61). Ke zkoumanému problému přistupuje autorka na základě tzv. teorie „privativních opozicí“, které zavedli v rámci Pražské lingvistické školy **N. Trubeckoj** ve fonologii, později **R. Jakobson** tento koncept aplikoval na morfologické kategorie. O postavení angličtiny v současném globalizovaném světě a o jejich redakcích v anglofonních zemích hovoří ve svém pojednání *The English Language in the Light and Shadow of Globalisation* (s. 63-69) **Ch. Hopkinson** (Ostrava). Otázkou komunikace v současném globalizovaném světě a obsahem programu výuky cizích jazyků u nás se zabývá **V. Kozáková** (Zlín) v článku *Innen wirkt nach außen – außen wirkt nach innen* (s. 71-73). Příspěvek **T. V. Kozlovové** (Moskva) „*Ha cвоё пущь u cтpax*“ (s. 75-80) řeší okolnosti, které se týkají kultury cizojazyčné komunikace při obchodním jednání se zahraničními partnery. Současná doba je označovaná jako věk časoprostorové komprese, netlumeného přenosu informací a okamžité komunikace. Globalizace v důsledku elektronické pošty přináší především rychlou výměnu informací ve všech oborech lidské činnosti prostřednictvím mezikulturnosti obrazu a cizojazyčného textu. O tom, jak se interkulturní komunikace projevuje v showbiznyse a jeho reklamě pojednává referát **K. Lepilové** (Ostrava) *Showbiznyss a mobilománie – interkulturní komunikace* (s. 81-86). Přejímání slov z jiných jazyků patří k nejproduktivnějším způsobům rozšiřování slovní zásoby a je adekvátním řešením, jak přizpůsobit jazykový fond novým podmínkám. **E. Malá** (Nitra) ve svém pojednání *Anglicizmy v slovné zásobě slovenského a ruského jazyka* (s. 87-92) si všímá obohacování slovní zásoby obou sledovaných jazyků anglickým výpůjčkami; v současnosti anglicizmy pronikají do všech oblastí života společnosti. Současný stav fungování ruského a českého jazyka v oblasti komerce a podnikání je v popředí zájmu **L. Mrovčové** (Karviná). V článku *Актуальные эмоционально окрашенные коммерческие термины в современной русской и чешской экономической коммерческой печати* (s. 93-96) dochází k poznání, že zvláště u zřeteleně projevují jednak v rovině lexikální (internacionalizace slovní zásoby) a dále v rovině slovtvorné (univerbizace, citově zabarvené komerční termíny a frazeologizmy, okazionalizmy, kalambury). **O. Richterek** (Hradec Králové) v příspěvku *K dialogu kultur na prahu třetího tisíciletí* (s. 97-102) rozebírá polysémantický termín dialog kultur a z toho vyplývající dominantní význam dvou součástí mezikulturního dialogu, tj. význam samotné komunikace v nejširším slova smyslu a význam interpretace všech jevů, které do tohoto mezikulturního dialogu vstupují jako relevantní faktory. Komunikaci při obchodním jednání se zahraničními partnery rozebírá v referátě *Межкультурная коммуникация и деловые переговоры с иностранными партнерами* (s. 103-108) **F. Witkowska-Lewicka** (Opole). **E. Wojtczak** (Opole) v pojednání *Neuenglodeutsch. Über die Anglisierung der*

deutschen Sprache (s. 109-114) zkoumá z historického hlediska pronikání anglicizmů do němčiny; zvláště markantní je tento trend v posledních desetiletích, která jsou poznamenána procesem globalizace.

Na konci sborníku je připojen abecední seznam účastníků symposia s uvedením místa jejich pracoviště. Obsah je situován na začátku (s. 3-4).

Přednesené příspěvky přinesly zajímavé poznatky a mohly by se stát impulzem k dalším badatelským aktivitám. Uspořádání symposia a vydání sborníku s otištěnými referáty můžeme považovat za zdařilou připomínku životního výročí zesnulého jubilanta, který se významnou měrou zasloužil o rozvoj české jazykovědné rusistiky v období druhé poloviny 20. století.

Aleš Brandner

Левашов Е. А.: Географические названия – прилагательные, образованные от них – названия жителей – словарь-справочник. С.-Петербург, ДБ, 2000. 603 с. ISBN 5-86007-221-X.

Slovník má netradičně zpracovaný materiál: obsahuje totiž abecedně seřazené zeměpisné pojmy, od nich utvořená adjektiva a jména obyvatel od nich odvozená. Ve slovníku je 7 430 slovníkových hesel, o něco více přídavných jmen, s ohledem na varianty a několikanásobné množství jmen obyvatelských, které zahrnují tvary s různými příponami.

Slovník slouží jako informační zdroj a rovněž může mít i funkci materiálového korpusu pro jazykovědné, příp. jiné výzkumné účely. Jeho základ tvoří třístupňová struktura, do níž jsou zahrnuta kromě toponym ve spisovné podobě ruského jazyka také odvozená přídavná jména a od obou odvozované názvy jmen obyvatelských.

Poněvadž se ve slovníku dodržují přísné filologické zásady, je každé slovo jako součást slovníkového hesla posuzováno podle zásad ruské gramatiky a jsou dodržovány zásady hnízdování. Každé toponymum a jeho odvozeniny jsou součástí jednoho slovníkového hesla.

Při výběru materiálu byly dodržovány principy běžného užívání zmíněných slov, to ovšem nevyloučilo výzkum materiálu i z pohledu diachronie.

Členitá struktura slovníku posílila i některé další dimenze. Lexikografické dílo je svým způsobem i výkladové, poněvadž významy všech adjektiv a jmen obyvatelských vysvětlují význam výchozího jména. Zjevná je ovšem funkce slovtvorná, poněvadž zeměpisná jména a jejich odvozeniny vytvářejí standardní slovtvorné řetězce, např. *Анапа* → *анапский* → *анапчане*.

Zeměpisná jména neexistují izolovaně a jsou značně závislá na své příslušnosti k širší obecně formulované třídě předmětů. Tato příslušnost je mnohem výraznější než např. v češtině, poněvadž i bez přímého odkazu v textu na povahu příslušnosti zmíněného zeměpisného pojmu je tento vyjádřen rodovou příslušností: *Мутная Мур (река) бесилась, рвалась из берегов ж. р.; Лох-Несс (озеро) богато рыбой ср. р.; Каршии (город – Узбекистан) м. р., Каршии (степь – Узбекистан) ж. р.* Pokud gramatika jednoznačně neurčuje jednoznačně variantu rodu, dochází i zde ke kolísání: *Сомали – ж. и ср. р; či dokonce Гоа – м., ж. и ср. р.*